

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Bruggenbouwer tussen generaties en het Haagse en de rest van Nederland

de Lange, S.

Publication date

2024

Document Version

Final published version

Published in

Bruggenbouwer in het binnenlands bestuur

License

CC0

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

de Lange, S. (2024). Bruggenbouwer tussen generaties en het Haagse en de rest van Nederland. In *Bruggenbouwer in het binnenlands bestuur: Bundel met opstellen bij het afscheid van Han Polman als voorzitter van de ROB* (pp. 89-92). Raad voor het openbaar bestuur.
<https://www.raadopenbaarbestuur.nl/actueel/nieuws/2024/10/10/afscheidssymposium-han-polman-voorzitter-rob>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Bruggenbouwer tussen generaties en het Haagse en de rest van Nederland

Sarah de Lange⁴⁷

De Nederlandse samenleving wordt al eeuwen gekenmerkt door duidelijke maatschappelijke tegenstellingen die voor onbegrip, ongemak en onrust kunnen zorgen. Gelukkig kent Nederland een traditie van consensusbesluitvorming die erop gericht is deze tegenstellingen te overbruggen. In deze traditie spelen consensusgeoriënteerde politici en bestuurders een prominente rol. Ondanks dat zij net als burgers vaak stevig met elkaar van mening verschillen, zijn zij bereid onderlinge verschillen te overbruggen. Om dit te laten slagen is echter een specifiek soort politicus of bestuurder nodig die steeds zeldzamer is geworden. Iemand die zich engageert op basis van een duidelijke maatschappijvisie, maar tegelijkertijd in staat is zich in ‘de ander’ te verdiepen en verplaatsen. En op basis daarvan inziet dat compromissen niet alleen onvermijdelijk zijn, maar ook wenselijk om tot een stabiele samenleving en breed gedragen hervormingen te komen. Het zal de lezer niet verbazen dat, ondanks dat zij schaars geworden zijn, Han Polman een van deze bestuurders is.

Accommodatie en consensuspolitiek hebben altijd deel uitgemaakt van de Nederlandse politieke cultuur.⁴⁸ Al in de Nederlandse Republiek was de politieke besluitvorming gebaseerd op overleg tussen elites uit de soevereine provinciën.⁴⁹ Tijdens de verzuiling, toen reli-

47 Sarah de Lange was van 2011-2019 lid Raad voor het Openbaar Bestuur. Zij is hoogleraar Politiek Pluralisme aan de Universiteit van Amsterdam.

48 Lijphart, A. (1968). *The Politics of Accommodation: Pluralism and Democracy in the Netherlands*. Berkeley: University of California Press.

49 Te Velde, H. (2024). ‘Change and Continuity in the Style of Dutch Politics since 1800’, in: De Lange et al. (eds), *The Oxford Handbook of Dutch Politics*. Oxford: Oxford University Press.

gie en klasse de grondslag vormden voor het bestaan van maatschappelijke tegenstellingen, was er doorgaans geen tekort aan consensusgeoriënteerde bestuurders en politici. Ondanks dat hun achterban grotendeels gescheiden levens leiden in hun katholieke, liberale, protestante, of socialistische zuil, trokken deze elites zich terug in achterkamertjes om in alle rust te kunnen onderhandelen over compromissen die voor alle betrokkenen aanvaardbaar waren. Regelmatig werd daarbij gekozen voor een politieke uitruil, waarbij elke stroming geen concessies hoefde te doen op dat ene onderwerp dat voor hen cruciaal was. Op deze manier kon de achterban tevreden gehouden worden, en bleef de legitimiteit van politieke stelsel intact.⁵⁰

Heden ten dage is deze werkwijze steeds minder gebruikelijk. De bekende tegenstellingen op basis van sociale klasse en religie zijn vervangen door nieuwe scheidslijnen, onder andere op basis van opleidingsniveau – hogeropgeleiden versus lageropgeleiden –, woonplaats -stad/centrum versus platteland/periferie, en generatie – Babyboomers versus Generatie Z.⁵¹ Bij deze drie tegenstellingen staan burgers met kosmopolitische en progressieve overtuigingen, die doorgaans hogeropgeleid zijn, wonen in de grotere steden en/of de Randstand, en jonger zijn, lijnrecht tegenover burgers met nationalistische en traditionele opvattingen, die doorgaans lageropgeleid zijn, wonen in kleinere steden en/of het platteland, en ouder zijn. Bovendien zijn deze tegenstellingen de afgelopen decennia gepolitiseerd door twee groepen politieke partijen die verschillen van mening benadrukt hebben: de kosmopolitische-progressieve partijen Volt, GroenLinks, D66 en Bij1 die de ene zijde van het politieke spectrum

50 Andeweg, R.B. (2024). 'The Rise and Fall of Dutch Consociationalism', in: De Lange et al. (eds), *The Oxford Handbook of Dutch Politics*. Oxford: Oxford University Press.

51 Hartevelt, E. en D. van der Pas (2024). 'A New Structural Basis of Dutch Voting Behaviour?', in: De Lange et al. (eds), *The Oxford Handbook of Dutch Politics*. Oxford: Oxford University Press; Van der Brug, W. and R. Rekker (2021). 'Dealignment, realignment and generational differences in the Netherlands', *West European Politics*, 44(4): 776-801.

vertegenwoordigen, en de nationalistische-traditionele partijen PVV, Ja21, FvD, en BBB de andere zijde.⁵² Onder invloed van deze partijen is er ook affectieve polarisatie tussen burgers aan beide zijden van deze scheidslijn, waarbij kosmopolitische-progressieve en nationalistische-traditionele burgers een zeer negatief beeld van elkaar hebben.⁵³

Tijdens zijn voorzitterschap van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) heeft Han Polman laten zien dat hij, in tegenstelling tot veel hedendaagse politici en bestuurders, in staat is deze nieuwe tegenstellingen op basis van generatie, opleidingsniveau, en woonplaats te overbruggen. Hierbij profiteert hij van het feit dat hij niet makkelijk in de nieuwe tegenstellingen te positioneren is. Natuurlijk is hij lid van D66, een kosmopolitisch-progressieve partij bij uitstek, en hogeropgeleid. Maar als lid van Generatie X, ook wel de ‘verloren generatie’ genoemd, heeft hij begrip voor de maatschappelijke zorgen en werkcultuur van de Babyboomers enerzijds en Millennials/Generatie Z anderzijds. Het is niet verrassend dat Han een brug vormt tussen deze generaties, ook binnen de ROB, want arbeidssociologisch onderzoek toont aan dat de leden van Generatie X bij uitstek verbinders zijn. Ook waar het gaat om geografische tegenstellingen weet Han kloven te overbruggen. Geboren en getogen in Ootmarsum en woonachtig in Middelburg weet hij als geen ander welke problemen er in de regio spelen, en hoe belangrijk het is dat de ROB erop uit trekt om stakeholders in heel Nederland te bezoeken. Door zijn optreden weet hij de afstand tussen de periferie en het Haagse moeiteloos te overbruggen.

52 Pellikaan, H., S.L. de Lange en T.W.G. van der Meer (2018). ‘The Centre Does Not Hold: Coalition Politics and Party System Change in the Netherlands, 2002-12’, *Government and Opposition*, 53(2):231-255.

53 Hartevelde, E. (2021). ‘Fragmented foes: Affective polarization in the multiparty context of the Netherlands’, *Electoral Studies*, 71, 102332. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2021.102332>.

Hoe goed hij in staat is op deze twee tegenstellingen te verbinden mocht ik zelf ervaren toe wij samen in Middelburg, mijn eigen geboorteplaats, een middelbare school bezochten om met de leerlingen van gedachten te wisselen over het verlagen van de kiesgerechtigde leeftijd van 18 naar 16 jaar. Ontspannend stond hij in de zaal, nam hij de scholieren serieus, en probeerde hij ze tegelijkertijd te prikkelen met een kleine speldenprik hier en daar. En verdedigde hij met verve het belang van de democratie... en van naar elkaar luisteren en compromissen sluiten.